

URADOVALNA SLOVENIKA – GORENJSKO NAREČJE V LUČI ZAPISOV HIŠNIH IMEN V FRANCISCEJSKEM KATASTRU

Jožica Škofic

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
Fakulteta za humanistične študije, Koper
guzej@zrc-sazu.si

DOI:10.4312/Obdobja.36.275-282

V prispevku so predstavljeni zapisi gorenjskih hišnih imen v delovodnikih franciscejskega katastra iz tretjega desetletja 19. stoletja, v katerih so zapisovalci uporabljali različne pisave in pravopise, predvsem pa različno zapisovali govorjeno/narečno podobo na terenu slišanih mikrotoponimov. Prav ti zgodovinski zapisi lahko dialektologom in etimologom pomagajo pri pojasnjevanju izvora zabeleženih zemljepisnih imen in njihove poimenovalne motivacije, hkrati pa razkrivajo tiste posebnosti govorjenega jezika, ki so se v imenih ohranile, medtem ko jih v govorjenem narečju morda ni več slišati.

dialektologija, mikrotoponimija, hišna in ledinska imena, franciscejski kataster, uradovna slovenika

The paper presents the records of Upper Carniolan house names in the Franciscan cadastre from the third decade of 19th century, in which the recorders not only used different writings and orthographies but above all, wrote down the dialectal microtoponyms that they heard during the fieldwork in different ways. However, these historical records can help dialectologists and etymologists to explain the source of the recorded geographical names and their motivation. At the same time, they reveal those features of spoken language that have been preserved in the names, while in contemporary spoken dialect they may no longer be heard.

dialectology, microtoponymy, house and field names, Franciscan cadastre, juridical slovenica

1 Uvod

Hišna imena so pomemben element slovenske žive kulturne dediščine, zanimiv tako za jezikoslovne, predvsem dialektološke raziskave, kot za etnologijo in zgodovino, saj se v njih odraža družbena zgodovina prebivalcev, njihov način življenja in materialna kultura ter sposobnost jedrnatega poimenovanja domačega okolja v materinem jeziku.

Raziskovanje, strokovno dokumentiranje in interpretacija hišnih imen so danes predvsem v domeni jezikoslovja (npr. Šivic-Dular 1988; Merku 1993; Furlan idr. 2000, 2008; Škofic 2001, 2007, 2009; Keber 2002; Čop 2007; Šekli 2008; Snoj 2009; Klinar idr. 2012; Torkar 2015 itn.), to pa si pri analizah pomaga tudi z zgodovinskimi pisnimi viri – zemljepisna imena so namreč zapisana v različnih uradovnalnih bese-

dilih, med drugim v darovnicah, urbarjih, zemljiških knjigah, katastrih in župnijskih knjigah.

Hišna imena, kot so bila v zadnjih desetih letih zbrana in objavljena na Gorenjskem¹ v okviru projektov s skupnim delovnim naslovom *Kako se pri vas reče?* (www.hisnaimena.si), v mednarodnem projektu *FLU-LED* (www.ledinskaimena.si) in drugih akcijah zbiranja tovrstnega imenskega narečnega gradiva z enotno metodologijo,² so v prispevku predstavljena s posebnim ozirom na njihove zapise v franciscejskem katastru, v katerem so zapisovalci uporabljali različne pisave in pravopise, predvsem pa so različno zapisovali govorjeno/narečno podobo na terenu slišanih mikrotoponimov. Prav ti zgodovinski zapisi namreč lahko pomagajo dialektologom in etimologom pri pojasnjevanju izvora zapisanih zemljepisnih imen, njihove poimenovalne motivacije in tvorjenosti, hkrati pa vsaj delno razkrivajo podobo govorjenega narečja v času njihovega nastanka oz. prvega zapisa in tiste posebnosti govorjenega jezika, ki so se v imenih ohranile kot relikti, medtem ko jih v govorjenem narečju morda ni več slišati.

2 Uradni zapisi (gorenjskih) hišnih in ledinskih imen v zemljiških katastrih 19. stoletja

Zemljiški kataster je uradna evidenca zemljišč, kjer je zemljišče opredeljeno s parcelo. Povezuje stvarne pravice na nepremičninah – zemljiščih, ki jih vodi zemljiška knjiga, z lokacijo v prostoru – umesti lastnino v prostor oz. prostor poveže z lastnikom. [...] V zemljiškem katastru se vodijo za vsako parcelo naslednji podatki: parcelna številka, meja, površina, lastnik, upravljavec državnega ali lokalnega premoženja, dejanska raba, zemljišče pod stavbo in boniteta zemljišč.³

Prvi kataster, v katerem so sistematično popisana zemljišča na Kranjskem, je nemško pisani terezijanski kataster, ki je nastal v letih 1748–1756 v času cesarice Marije Terezije. Njegov naslednik, prav tako pisan v nemščini, je jožefinski kataster iz let 1785–1790, ki se je uveljavil v habsburških dednih deželah po reformah cesarja Jožefa II. Za raziskovanje (gorenjskih) hišnih imen so dragoceni zlasti zapisi v še vedno nemško pisanem franciscejskem katastru, nastalem po reformah cesarja Franca I. iz prve polovice 19. stoletja – za Kranjsko so bile izmere narejene in kataster izdelan v letih 1823–1826 (Triglav 1995: 40) – ter v že slovensko pisanem reambulančnem katastru iz druge polovice 19. stoletja (1868).⁴

Franciscejski katastrski operat ima poleg indikacijskih skic in katastrskih map tudi spisovni del. Ta je sestavljen po obrazcih, v katerih so zajeti vsi podatki o izmeri in

1 http://www.hisnaimena.si/o_projektu/: »Sodelovanje z znanstvenimi inštitucijami: V projektih zbiranja starih hišnih imen že od začetka sodeluje tudi dr. Jožica Škofic, [...] ki svetuje in predlaga rešitve pri vprašanih ustreznega zapisa narečne podobe hišnega imena ter najprimernejšega načina njihovega ponkjiževanja.« (datum dostopa: 5. 5. 2017)

2 O tej v strokovni monografiji *Metode zbiranja in zapisovanja hišnih in ledinskih imen* (2012) – dostopno tudi na www.flurnamen.at/si/dokumente-si.

3 www.e-prostor.gov.si/si/zbirke_prostorskih_podatkov/nepremicnine/zemljiski_kataster/ (datum dostopa: 5. 5. 2017).

4 Oba sta tudi v elektronski obliki dostopna v Arhivu Republike Slovenije.

podatki za pridobitev hitre informacije o posameznem posestniku ali o posameznem zemljišču. Sestavljajo ga: zapisnik zemljiških parcel, zapisnik stavbnih parcel, izkaz površine zemljišč po katastrskih kulturah, abecedni seznam zemljiških posestnikov, popis mej katastrske občine, seznam neznanih lastnikov zemljišč, zapisnik o izračunavanju površine zemljišč, pismena dokazila o imenovanju. [...] Arhivsko gradivo franciscejskega katastrskega operata za slovensko ozemlje je nastalo v letih 1818–1828, rektifikacijske mape (popravki) so nastajale kasneje. Triangulacija je bila na Kranjskem opravljena v letih 1822–1826.⁵

Za raziskovanje narečne mikrotoponimije so zapisi v zemljiških katastrih za Kranjsko pomembni zaradi primerjave takratnih imen z današnjimi. Glavni vir (imenskih) podatkov zemljemercem 19. stoletja so bili namreč domačini, ki so dobro poznali svoje okolje in so govorili slovenski jezik oz. njegovo pokrajinsko, tj. narečno zemljepisno različico. Iz zapisov imen je mogoče razbrati, da so bili uradniki različno večji zapisovanja slovenskega jezika, pogosto tudi niso dobro razumeli lokalne govornice/narečja oz. niso imeli uzaveščenih razlik med posameznim (narečnim) krajevnim govorom in takratnim osredneslovenskim (kranjskim) knjižnim jezikom.

2.1 Črka in glas – zapis hišnih imen v franciscejskem katastru

V nadaljevanju nas zanima način zapisovanja mikrotoponimov na Gorenjskem, s katerim so uradniki skušali ujeti tudi slovenske (narečne) foneme, kot so jih slišali »na terenu«.

V franciscejskem katastru (FK) so imena na kartah zapisana v latinici, a v tedanjem nemškem črkopisu. Tudi obrazci spremnih seznamov, npr. *Abecednega seznama lastnikov zemljišč (Alphabetisches Verzeichnißs der Grund Eigenthümer und ihrer Sectionen abgetheilten Grund Parzellen)*,⁶ so pripravljene v nemški latinici, uradniki pa so jih večinoma izpolnili v nemški gotici, le hišna imena lastnikov zemljišč (*vulgo namen*) so zapisali v latinici, toda ne v bohoričici, ki je bila sicer v tem času v rabi za zapisovanje slovenskih besedil. Pri tem je bilo zanje problematično zlasti zapisovanje sičnikov in šumnikov, pa tudi nekaterih drugih fonemov, ki so jih zapisovali večinoma po nemškem vzoru:

– fonem /c/ je večinoma zapisan s črko z, zlasti v izglasju, npr. *Omulz* za danes narečno *Omúlc*⁷ (O 28),⁸ *Bitinz* za *Bítənc* (PP 3), *Jarz* za *Járc* (SD 3), *Grilz* za *Grílc*

5 <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23253> (datum dostopa: 5. 5. 2017).

6 <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=356552> (datum dostopa: 5. 5. 2017).

7 Hišna imena so bila v projektu zapisana v poenostavljeni narečni obliki, tj. le z oznako jakostnega naglasa, pri čemer ostrivec označuje dolge samoglasnike, krativec kratke, strešica pa široka dolga *e* in *o*. Imena niso bila zapisana v fonetični transkripciji (o tem Klinar idr. 2012), zato tudi ni označen tonem naglašene samoglasnika. V nadaljevanju so današnji narečni ustrezniki dokumentiranih hišnih imen večinoma zapisani v obliki imena za gospodarja, torej v imenovalniku moškega spola ednine in ne v mestniku s predlogom *pri* (nar. *pər*), ker je ime v tej obliki zapisano tudi v FK. Redko je v tem dokumentu hišno ime zapisano v kaki drugi obliki, tj. s predlogom *pri* in mestnikom, npr. *pri Gomasi* za *Pər Gomáz* (O 36). Včasih je iz primerjave današnjega narečnega hišnega imena in dokumentiranega v FK mogoče sklepati, da so uradniki namesto imenovalniške oblike zapisali tudi kako drugo obliko hišnega imena, npr. mestnik, a brez predloga, npr. *Illete* za *Pər Ílet* (m. *Íle*, Z 5), pri čemer končnica *-e* najverjetneje označuje izgovor polglasnika, *Mathaju* za *Pər Matáj* (m. *Matáj*, ZD 6) brez oslavitve končnice *itn*.

(Br 33 itn.) itn., mogoč je tudi zapis z dvočrkjem *tz*, npr. *Hlebetz* za *Hlébæc* (Lu 30), *Kotzian* za *Kôcjan* (PP 20), *Gregez* (Čadovlje 6) in *Gregetz* (Smerinje 2) za *Grégæc*, izjemoma z veččrkjem *tsch*, npr. *Petschar* za *Pécar* (SD 1);

– fonem /z/ je večinoma zapisan s črko *s*, npr. *Josel* za *Józæl* (PP 24), *Sdeuz* za *Zdévc* (ZD 2), a tudi z dvočrkjem *ss*, npr. *Possina* za *Pozína* (ZD 11), redkeje kako drugače, npr. s črkovno zvezo *sch*, npr. *Schimmouz* za *Zímovc* (Grabče 3);

– fonem /s/ je večinoma zapisan s črko *s*, npr. *Kosem* za *Kôsæm* (ZD 14), *Pisanz* za *Písanc* (ZD 31) ali dvočrkjem *ss*, npr. *Messar* za *Mesár* (Z 8);

– fonem /č/ je večinoma zapisan z zvezo črk *tsch*, npr. *Otschak* za *Očàk* (ZD 26), ali zvezo črk *sch*, npr. *Tscherwesch* za *Čærvàč* (SrD 15), pogosto tudi z dvočrkjem *zh*, npr. *Matizhek* za *Matíčæk* (P 1), ali le s črko *z*, npr. *Gollizeg* za *Góličæk* (PP 10);

– fonem /ž/ je večinoma zapisan z zvezo črk *sch*, npr. *Koschar* za *Kóžar* (ZD 27), *Mathiasch* za *Matjáž* (Z 8);

– fonem /š/ je večinoma zapisan z zvezo črk *sch*, npr. *Schlieber* za *Šlíbær* (SrD 11);

– fonem /k/ je (ne glede na glasovno okolje) večinoma zapisan s črko *k* kot v bohoričici, npr. *Kuhar* za *Kúhar* (Pb 241), *Mrak* za *Mrák* (Pb 167), a je večkrat zapisan tudi s črko *c*, npr. *Jacel* za *Jákæl* (PP 17), *Sracar* za *Srákar* (P 14) itn., v izglasju tudi z dvočrkjem *ck*, npr. *Debellack* za *Debelàk* (SrD 10), večkrat (zlasti v izglasju) tudi s črko *g*, npr. *Hribusheg* za *Hærbúšæk* (Ol 41), *Matscheg* za *Máčæk* (Br 24), a tudi *Hostnek* za *Hóstnjek* (J 27), *Primoschek* za *Prímožæk* (O 21) itn.;

– fonem /x/ je pogosto zapisan z dvočrkjem *ch*, npr. *Michouz* za *Míhovc* (ZD 5), a tudi s *h*, kot v bohoričici, npr. *Hrowath* za *Hærvàt* (ZD 20);

– fonem /t/ je pogosto zapisan z dvočrkjem *th*, npr. *pri Thinschetti* za *Pær Tíncæt* (PP 23), *Thomc* za *Tónc* (PP 13); a tudi s *t* kot v bohoričici, npr. *Mihovt* za *Míhovt* (Praše 30);

– dvočrkja so zapisana tudi za nekatere druge foneme, tj. *ll* za /l/, npr. *Galle* za *Galè* (Z 7), in tudi za /lj/ (< *ǃl/), npr. *Krall* za *Král* (G 13), *pp* za /p/, npr. *Kupp* za *Kúpl/Kàp* (Z 13), *nn* za /n/, npr. *Zimpermann* za *Címpærman* (ZD 23);

– s črko *w* je zapisan fonem /v/, npr. *Schwelz* za *Švêlc* (ZD 50), *Wasar* za *Vázar* (ZD 18), a tudi *Novin* za *Novín* (PP 15), *Fervan* za *Færvàn* (SrD 12), *Valantin* za *Valentín* (SrD 8), pa tudi fonem /b/, npr. *Wolka* za *Bólka* (O 24), *Wertz* za *Bârc* (P 16), *Wodelay* za *Bodláj* (SrD 4), *Wendel* za *Béndæl* (SD 2), *Wenk* za *Bênka* (L 3), *Weis* za *Bájs* (Podbreg 15) – a tudi *Blez* za *Bléjc* (P 7), *Boltar* za *Bóltar* (PP 16), *Urbanouz* za *Værbánovc* (PP 16), *Pibrouz* za *Píbærc* (PP 9);

⁸ V članku so zajeta hišna imena iz krajev: Adergas, Bašelj, Bled/B, Bohinjska Češnjica/BČ, Breg ob Kokri, Breg ob Savi/BS, Brezje/Br, Čadovlje, Češnjica pri Kropi/ČK, Dobrava, Dobro Polje, Doslovče/D, Dvorje/Dv, Grabče, Grad/G, Hotemaže, Jereka/J, Kamnje/Ka, Kokra/K, Lipnica/L, Log, Luže/Lu, Noše, Olševk/Ol, Ovsišè/O, Podbreg, Podbrezje/Pb, Podhom/Ph, Podkoren/Pk, Podnart, Polje, Poljšica pri Gorjah, Poljšica pri Podnartu/PP, Praprotna Polica/PPo, Praše, Prezrenje/P, Pšata, Ravne v Bohinju, Rodine, Savica/Sa, Smerinje, Smokuč/Sm, Spodnja Dobrava/SD, Spodnje Duplje, Srednja Dobrava/SrD, Srednja vas v Bohinju/SB, Srednji Vrh, Visoko/V, Vrba, Zaloše/Z, Zasip/Za, Zgornja Dobrava/ZD, Zgornje Duplje, Zgornje Gorje/ZG, Zgornji Brnik.

– s črko *y* je zapisan fonem /j/, npr. *Wodelay* za *Bodláj* (SrD 4), tudi tak, ki se je kasneje s predhodnim samoglasnikom asimiliral v /i/, npr. *Pulley* za *Opúli* (O 37);

– polglasnik je večinoma zapisan s črko *e*, npr. *Wohinzhek* za *Bohínčək* (ZD 25), *Zhervezh* za *Čarvíčək* (ZD 22), tudi ob *r*, npr. *Erjautscheg* za *ərjávčək* (Podnart 4);

– nedosledno, tj. s črko *v* ali *u*, je zapisan tudi dvoustnični [u], npr. v izglasju *Kobau* za *Kobàv* (ZG 30) ali v priponi [-ouç] (< *-ov-bc-b), npr. *Andrejouz* za *Andréjovc* (BS 8), a tudi *Hribovz* za *Hríbovc* (Pb 30).

Mnoga hišna imena z (danes) enako narečno glasovno podobo in (verjetno) pomensko motivacijo so torej različni zapisovalci v približno istem času (tj. v prvi polovici 19. stoletja) zapisali različno, npr. današnje hišno ime *Pər Bóštarjə* (m. *Bóštar*, ž. *Bóštarca*, prid. *Bóštarjov*), knj. *Pri Boštarju*, je v FK zapisano kot *Bostar* (ČK 24),⁹ *Boshtar* (Pb – Dolenja vas 31, Polje 1,¹⁰ Dv 23), *Boschtar* (Savica 18, Zgornji Brnik 51), tudi *Borstar* (PPo 28)¹¹ in *Borstnar* (Poljšica pri Gorjah 50).¹² Ti zapisi najverjetneje ne kažejo vedno na različni krajevni izgovor imena v času zapisa, ampak bolj verjetno le na različno zapisovalsko maniro uradnikov, različno večjih pisanja v slovenskem jeziku.

2.2 Narečne glasoslovne značilnosti imen, zapisanih v franciscejskem katastru

V zapisanih hišnih imenih se odražajo mnoge glasoslovne značilnosti gorenjskega narečja, med izrazitejše gotovo sodijo glasovne spremembe na soglasniški ravnini.

Ena od takih značilnosti je švapanje, nekaj primerov zanj je mogoče najti tudi v zapisanih hišnih imenih v FK, npr. *Wach* za *Vəh* (Pk 59)¹³ nam. *Lah*, *Vasar* (D 5), *Wasar* (L 7), toda tudi *Luasar* (Dobravica 1) za *Vázar* nam. *Lazar*, *Pvanauz* (Sm 25) za današnje narečno *Ponávc* nam. *Planjavec* itn. Večinoma pa je v FK še zapisana oblika imena brez švapanja, kar omogoča bolj gotovo interpretacijo izvora imena, npr. *Lonzhar* za *Vančár* (Log 9),¹⁴ *Logar* za *Vógar* (K 1), *Lukesh* za *Úkež* (Pšata 17), *Langus* za *Vángos* (SB 7),¹⁵ *Lauritscheg* za *Uričək* (Ol 51) itn.

Fonem /l/ se je tudi v izglasju razvil v [u], ki se je pogosto asimiliral s samoglasnikom pred seboj v *-u*, kar je včasih zapisano tudi že v FK, npr. *Oru* za *Ôru* (Dv 40)¹⁶ – a tudi *Sgorell* za *Zgôru* (O 34), *Saletel* za *Zalêtu* (Spodnje Duplje 33), *Posherel* za *Požêru* (Zgornje Duplje 40) itn.

⁹ V *Statusu animarum* (SA) župnije Ovsiše iz let 1774–1855 je ime zapisano kot *Boshtar*, v SA iz let 1814–1894 pa kot *Boštar*.

¹⁰ Hiše ni več.

¹¹ V SA župnije Velesovo iz let 1790–1905 je ime zapisano kot *Borštar*, v SA iz let 1785–1887 pa kot *Boštar*.

¹² V SA župnije Gorje iz let 1789–1816 je ime zapisano kot *Woshtar*, v SA iz let 1785–1887 pa kot *Boštar*, s tem hišnim imenom je povezano tudi ledinsko ime *Zabošt*.

¹³ Tu se govori kranjskogorsko podnarečje, ki je prehodno narečje med prvotno ziljščino in kasnejšo gorenjščino.

¹⁴ Kranjskogorsko podnarečje.

¹⁵ Priimek *Langus* je ob sočasnem hišnem imenu *Vangos* še zapisan v SA župnije Srednja vas v Bohinju iz leta 1891.

¹⁶ V SA župnije Cerklje na Gorenjskem iz let 1768–1903 je hišno ime zapisano kot *Orel*.

Protetični *v-* pred zadnjimi samoglasniki v vzglasju imen je pogost pojav, a je le redko zapisan tudi že v FK, npr. *Vobian* za *Obján* (Savica 16), pogosteje je zapisana oblika imena brez proteze, npr. *Urbanzhek* za *Vorbančək* (SB 61), *Urh* za *Vórh* (J 21), *Odar* za *Vódar* (BČ 57), *Oshouz* za *Vóšovc* (Pk 98)¹⁷ itn.

Palatalizacija mehkonebnikov /k/, /g/, /x/ pred sprednjimi samoglasniki v /č/, /ž/, /š/ je v hišnih imenih redko izpričana, a jo je mogoče zaslediti tudi v FK, npr. *Utzhes* za *Účež*, knj. *Lukež* (Rodine 31).

Za večino gorenjskih govorov je značilna še otrditev mehkih /l/ in /n/, ki je deloma izkazana tudi v FK, npr. *Hostnek* za *Hóstnjek* (J 27), *Vohinz* za *Bohínc* (Sm 22), toda tudi *Schegainer* za *Žgájnar* (Br 49); ter *Na polane* za *Na Polán* (K 9), *Kral* za *Král* (V 14), tudi *Krall* (G 13, Noše 3, Ol 8), toda *Krail* (D 9, Vrba 24) ipd.

Današnje narečno hišno ime *Hkávc* (K 5) je v franciscejskem katastru zapisano kot *Tekouz*, kjer se soglasniški sklop *-tk-* še ni asimiliral v *-hk-*. Podobno je mogoče pojasniti ime hišnega gospodarja *Gósc* (SB 49) z razvojem soglasniškega sklopa *-dc-* po onemitvi ponaglasnega polglasnika v priponi *-ec* (< *-bc-b) v sklop *-sc-*, kar dokazuje zapis v FK *Godezh*; sklop *-fc-* v imenu *Olífec* se je na podoben način razvil iz *-pc-* (Pb 215).¹⁸ Razvoj soglasniške skupine *-pk-* v *-fk-* je izpričan že v FK z imenom *Tefkouz* za *Téfkovc* (Hotemaže 39); prav tako je že v FK izpričana asimilacija primarne skupine *-šč-* v *-š-* v imenu *Schinkouz* za *Šínkovc* (Adergas 15).

Da gorenjsko narečje ne pozna preglasa *o > e* za mehкими soglasniki, potrjujejo tudi v FK zapisana hišna imena, npr. *Matheuschouz* za *Matévžovc* (SD 6), *Andrejouz* za *Andréjovc* (PP 21) itn., redko je zapisana oblika s preglasom, npr. *Matijevz* za *Matíjovc* (Pb 192).

Oslabitev samoglasnikov je v hišnih imenih pogosto izpričana, a v zapisih v FK redkeje kot v današnji govorjeni gorenjščini, npr. onemitev polglasnika v priponi *-ec* (< *-bc-b) > *-c*: *Prekuchouz* za *Prekúhovc* (P 6), oslabitev ali onemitev nenaglaščenega *-i-* v priponi *-nik* (< *-nik-ɨ) > *-nek*, npr. *Katrushnek* za *Katrušnek* (Pb 14), *Lisneg*¹⁹ za *Lízənk* (BS 28), toda *Pogatscnig* za *Pogáčənk* (ČK 10), onemitev prednaglasnega jata, npr. *Schebizhar* za *Žbíčar* (V 26) itn.

Narečno oslabevanje kratkih samoglasnikov je pripomoglo še k drugim spremembam na glasoslovni ravnini (v soglasniških sklopih) in s tem tudi k težji interpretaciji razvoja imen – prav zgodovinski zapisi pa omogočajo razlago takih imen.

Današnje hišno ime *Pər Bávənc*, m. *Bávənc*, ž. *Bávənska*, prid. *Bávəncov* (Breg ob Kokri 2), je v skladu z glasoslovno-pravopisnim načelom poknjiževanja hišnih imen mogoče poknjižiti v *Pri Bəvəncu*, šele primerjava z zgodovinskim zapisom v FK, tj. *Ballantitsch*, pa potrjuje da gre za narečno obliko priimka *Balantič* s švapanjem (tj. razvojem /l/ pred /a/ v /v/) in onemitvijo ponaglasnega /i/ v priponi *-ič* (< *-it-b) ter asimilacijo *-tč-* v *-č-*, ki se v poimenovanju gospodinje pred pripono *-ka* razvije v *-š-*.

¹⁷ Kranjskogorsko podnarečje.

¹⁸ V bližnjem Strahinju je izpričano ime *Oləp*, ki je v FK zapisano kot *Olip*.

¹⁹ Črko *e* v imenu je tu morda mogoče brati kot polglasnik.

Zanimivo je tudi hišno ime *Pər Vávčarjo*, m. *Vávčar* (Srednji Vrh 19), v kranjsko-gorskem podnarečju: zapis hišnega imena gospodarja v FK *Lautischer* motiviranega v priimku takratnega lastnika (*Lautischar*) kaže na več glasovnih razvojev, ki pojasnjujejo današnjo narečno podobo tega hišnega imena, tj. švapanje *la-* > *va-*, onemitev ponaglasnega *-i-* in posledično asimilacijo sklopa *-tž-* > *-tš-* > *-č-*.

Pogosto gorenjsko hišno ime *Pər Špán*, m. *Špàn/Špàn*, se je po onemitvi prednaglasnega /u/ in asimilaciji *ž-p* > *š-p* razvilo iz poimenovanja *župan*, v FK izpričanega kot *Suppan* (PPO 9, G 15, BČ 5 in 47), a tudi že kot *Schpan* (Lu 25), *Shpan* (Dv 28), *Span* (Bašelj 3).

Da je skupina *-šč-* v narečnem imenu *Špánšč* nastala z disimilacijo iz sklopa *-čč-*, nastalega po onemitvi ponaglasnega /i/ v priponi **-it'-b*, dokazuje zapis *Suppan-tschtsch* (Dobro Polje 9a). V enakem razmerju je tudi današnje poimenovanje *Kúnšč* z zapisom v FK *Kunzhizh* (ZG 41).

Hišno ime *Pər Bísco*, m. *Bísc* (Ka 15a, Ravne v Bohinju 5) ali m. *Bídac* (Za, B, Ph, ZG 39),²⁰ ki je v FK zapisano kot *Widtz* (Ka), *Widitz* (Za, B, Ph, ZG), je mogoče pojasniti z narečnim betacizmom,²¹ onemitvijo ponaglasnega *-i-* v priponi *-ic* (< **bc-b*) in asimilacijo skupine *-dc-* > *-tc-* > *-sc-*.

3 Sklep

Narečna hišna imena so skupaj z zgodovinskimi zapisi za dialektologijo pomemben vir raziskovanja. V tem prispevku je predstavljen le del bogatega in na spletu dostopnega gradiva (doslej že okrog 9.000 hišnih imen na www.hisnaimena.si). Nadaljnja primerjava z zapisi v sorodnih dokumentih, npr. v reambulančnem katastru in župnijskih knjigah iz druge polovice 19. in začetka 20. stoletja, v sodobnih zemljiških knjigah in drugih (uradnih in ljubiteljskih) zbirkah tovrstnih podatkov, predvsem pa vključitev tudi ledinskih imen v dialektološko analizo bo zagotovo prinesla še več ter bolj natančnih in zanesljivih podatkov o tej kulturni in jezikovni dediščini.

Viri in literatura

Arhiv Republike Slovenije: <http://arsq.gov.si/Query/suchinfo.aspx> (datum dostopa: 5. 6. 2017).

ČOP, Dušan, 2007: Imenoslovje in etimologija imen. Silvo Torkar idr. (ur.): *Merkujev zbornik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Jezikoslovni zapiski 13, 1/2). 117–125.

FLU-LED – ledinska in hišna imena: www.ledinskaimena.si (datum dostopa: 5. 6. 2017).

FURLAN, Metka, GLOŽANČEV, Alenka, ŠIVIC-DULAR, Alenka, 2000: Pravopisna ustreznost zapisa lastnoimenskega gradiva v Registru zemljepisnih imen in Registru prostorskih enot. *Geografski vestnik* 72/1. 73–86.

FURLAN, Metka, GLOŽANČEV, Alenka, KLADNIK, Drago, PERKO, Drago, ŠIVIC-DULAR, Alenka, 2008: Imenik zemljepisnih imen Državne pregledne karte Republike Slovenije v merilu 1:250000. *Državna pregledna karta Republike Slovenije 1:250.000. Standardizirana slovenska zemljepisna imena*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije.

²⁰ V narečnem poimenovanju gospodinje *Bihka* v Zgornjih Gorjah se je *-hk-* prek *-tk-* razvil iz *-dk-*. Pridevnik za to hišno ime je *Biščov* (torej brez preglasa *-ov* > *-ev* in s postopnim razvojem *-dc-* > *-šč-*).

²¹ Priimek *Vidic* je sicer na Gorenjskem še vedno pogost.

- GERK: <http://rkg.gov.si/GERK/WebView> (datum dostopa: 5. 6. 2017).
- KEBER, Janez, 2002: Rojstna imena, hišna imena, vzdevki, psevdonimi v Sloveniji. *Jezikoslovni zapiski* 8/2. 47–69.
- KLINAR, Klemen, 2011: *Kako se pri vas reče?* (zbirka knjižic).
- KLINAR, Klemen, GERŠIČ, Matjaž, 2014: Traditional house names as part of cultural heritage. *Acta geographica Slovenica* 54/2. 411–420.
- KLINAR, Klemen, ŠKOFIC, Jožica, ŠEKLI, Matej, PIKO-RUSTIA, Martina, 2012: *Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen: projekt FLU-LED v okviru Operativnega programa Slovenija–Avstrija 2007–2013*. Jesenice: Gornjesavski muzej.
- RAGOR – hišna imena: www.hisnaimena.si (datum dostopa: 5. 6. 2017).
- RIBNIKAR, Peter, 1982: Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. *Zgodovinski časopis* 36/4. 321–337.
- SNOJ, Marko, 2009: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan.
- ŠEKLI, Matej, 2008: *Zemljepisna in osebna lastna imena v kraju Livek in njegovi okolici*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Linguistica et philologica 22).
- ŠIVIC-DULAR, Alenka, 1988: Temeljna načela pri pisanju slovenskih zemljepisnih imen. *Jezik in slovstvo* 34/1–2. 3–14.
- ŠKOFIC, Jožica, 2001: Hišna imena v Kropi. *Simpozij Slovenska lastnoimenskost: zbornik s simpozija '99 v Pišecah*. Novo mesto: Dolenjska založba. 21–40.
- ŠKOFIC, Jožica, 2007: Narečno besedilo kot vir za imenoslovno raziskavo. Silvo Torkar idr. (ur.): *Merkujev zbornik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Jezikoslovni zapiski 13, 1/2). 441–458.
- ŠKOFIC, Jožica, 2009: Zemljepisna lastna imena med narečjem in knjižnim jezikom. Vera Smole (ur.): *Slovenska narečja med sistemom in rabo*. *Obdobja* 26. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 219–234.
- ŠKOFIC, Jožica, 2011: Kako se pri vas reče (in kako se to napiše)? Marko Jesenšek (ur.): *Izzivi sodobnega slovenskega slovaropisja* (Zora 75). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 305–319.
- ŠKOFIC, Jožica, 2014: Zasnova vseslovenskega slovarja narečnih hišnih in ledinskih imen. *Annales, Series historia et sociologia* 24/2. 293–306.
- ŠKOFIC, Jožica, 2016: Predložna ledinska imena v gorenjskem narečju. Marko Jesenšek (ur.): *Rojena v narečje: akademikinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici* (Zora 114). Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 220–228.
- ŠKOFIC, Jožica, 2017: Microtoponyms as an important part of Slovenian cultural heritage. *Acta geographica Slovenica* 57/1. 141–152. <https://ojs.zrc-sazu.si/ags/article/view/4670> (datum dostopa: 5. 6. 2017).
- ŠKOFIC, Jožica, KLINAR, Klemen, 2016: *Bohinj: Ledinska imena Stara Fužina, Studor in Srednja vas*. Bohinj: Občina.
- TORKAR, Silvo, 2015: Nemško-slovenski stiki v slovenski toponimiji. Silvo Torkar (ur.): *Slovanski jeziki v stiku z neslovanskimi: diahroni onomastični pogled = Slavic/Non-Slavic language contact in the area of diachronic onomastics*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Linguistica 55). 161–171. <http://revije.ff.uni-lj.si/linguistica/article/view/6306> (datum dostopa: 5. 6. 2017)
- TRIGLAV, Joc, 1995: Na kratko o zgodovini zemljiškega katastra na Slovenskem. *Življenje in tehnika* 46/4. 35–42.